

УДК 658.014.1

МЕХАНІЗМ АДАПТИВНОГО УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНИМ РОЗВИТКОМ ПІДПРИЄМСТВ ЗАЛІЗНИЧНОГО ТРАНСПОРТУ

Дем'яненко Т.І., асистент (УІПА)

Розроблено механізм адаптивного управління інноваційно-інвестиційним розвитком підприємств залізничного транспорту.

Ключові слова: адаптація підприємств, адаптивне управління, інноваційно - інвестиційний розвиток, підприємства залізничного транспорту.

Актуальність дослідження. Головною метою розвитку країни є досягнення стійкого розвитку шляхом диверсифікації галузей економіки, яка сприяє відходу від сировинної спрямованості, ефективного використання науково-технологічного потенціалу і підготовки умов для переходу до сервісно - технологічної економіки. Досягнення поставлених цілей в умовах ринкової економіки можливо тільки на основі використання сучасних принципів і методів адаптивного управління підприємствами залізничного транспорту.

Актуальність теми обумовлена тим, що досягнення конкурентоспроможності і забезпечення стійкого економічного зростання підприємств залізничного транспорту нерозривно пов'язані з вдосконаленням інноваційно - інвестиційного розвитку. Перехід до інноваційно - інвестиційного розвитку вимагає створення системи управління, що дозволяє вирішувати завдання підвищення конкурентоспроможності суб'єктів господарювання у відповідності з цілями адаптації до процесів глобалізації.

Реформування економіки породжує процеси, закономірності розвитку, які мало відомі вітчизняній економічній науці. Недостатньо чітко уявлення про внутрішні механізми розвитку цих процесів і відсутність стійких закономірностей у функціонуванні економіки країни, роблять проблематичним застосування старого багажу знань для побудови адекватних моделей і отримання з їх допомогою надійних прогнозних розрахунків. В зв'язку з цим роль адаптивного управління підприємствами залізничного транспорту і масштаби його практичного застосування в сучасній економіці значно зростають.

Особливо значущими є питання, пов'язані з аналізом форм адаптації підприємств залізничного транспорту, розкриття напрямів необхідних змін в їх діяльності і взаємозв'язків. Важливим представляється аналіз результативності адаптації підприємств залізничного транспорту, визначення глибини якісних зрушень у виробничій і організаційній структурі.

Аналіз останніх публікацій. Наукова постановка проблеми становлення і розвитку адаптивного управління промисловими підприємствами залізничного транспорту вимагає комплексного, системного використання теоретичної спадщини вітчизняних і зарубіжних учених для пізнання суті адаптивного управління і моделювання процесів. Значний вклад у формування науки про адаптивне управління підприємства внесли: І. Ансофф [1], О. Ареф'єва [2], В. Дикань [3], В. Зубенко [3], О. Кучеренко [4], В. Прохорова [2, 4], А. Трифилова [5], Р. Фатхутдинов [6] та інші.

Метою дослідження є формування механізму адаптивного управління інноваційно-інвестиційним розвитком підприємств залізничного транспорту.

Виклад основного матеріалу. В ході розвитку ринкових стосунків об'єктивно позначилася потреба у формуванні нових структур і механізмів управління підприємств залізничного транспорту. Більшість вітчизняних підприємств залізничного транспорту, що мали в розпорядженні налагоджену систему виробничо-господарської діяльності, виявились нездібними адекватно і усвідомлено реагувати на умови зовнішнього середовища, що постійно змінюються, через нерозвиненість ринкових інструментів гнучкого, адаптивного управління.

Слід зазначити, що нині ще не склалося єдиної точки зору за визначенням поняття "адаптація". Відомі такі її прояви, як еволюція, звикання, навчання і самонавчання, організація, самоорганізація і так далі.

Еволюція підприємств залізничного транспорту пов'язана із змінами зовнішнього середовища, зміни зовнішнього середовища ініціюються внутрішніми причинами динаміки економіки. Це означає, що економіка як система містить внутрішнє джерело розвитку. Зовнішнє середовище підприємств залізничного транспорту багато в чому являється внутрішньою складовою економіки.

Спрямованість і інтенсивність зміни елементів, що не входять в економічну сферу є функцією запитів практичної господарської

діяльності. Зміни відбуваються, коли з'являються необхідні економічні умови для їх застосування. Тому адаптація підприємств залізничного транспорту є закономірним процесом еволюції економіки.

Проблема адаптації підприємств залізничного транспорту до змін зовнішнього середовища набула нових рис, коли досягнутий підприємствами залізничного транспорту стаціонарний стан стає тимчасовим явищем, із-за істотного збільшення рівня мінливості і впливу невизначеності.

Функціонування підприємств залізничного транспорту припускає існування в рівноважному стані, коли кожен елемент набуває стійкості, що сприяє стабілізації структури, тим самим самовідтворюється досягнутий рівноважний стан і створюються передумови його оптимізації за рахунок впорядкування внутрішніх процесів і зв'язків. Здійснюючи таку оптимізацію, підприємство залізничного транспорту самоорганізовуватиметься.

Нині стратегія поведінки підприємств залізничного транспорту в умовах самоорганізації рівноважного стану і переходу до нового рівноважного стану значно зближуються. Адаптаційна діяльність стає неможливою без організаційних і технологічних інновацій, а перехід до нової рівноваги вимагає пристосування до зовнішнього середовища, що змінюється.

Тому, незважаючи на відмінності цих фаз, в сучасних умовах вони виконують функцію, яка забезпечує розвиток підприємств залізничного транспорту і адаптацію до зовнішнього середовища, що змінюється. У фазі переходу від одного рівноважного стану до іншого відбуваються змістовні зміни організаційної і технологічної структури підприємств залізничного транспорту. Такий перехід потрібний, якщо колишня структура вичерпує потенціал самоудосконалення, і виникають труднощі з адаптацією підприємств залізничного транспорту до зовнішнього середовища. Зміни зовнішнього середовища, що поглиблюються, неадекватно сприймаються підприємствами залізничного транспорту. Ця ситуація ставить перед підприємств залізничного транспорту альтернативу змінити сталу структуру, або покинути економічну сферу.

Рушійною силою перетворень у рамках підприємств залізничного транспорту є інноваційно-інвестиційна діяльність, ефективність якої визначається характером змін зовнішнього середовища, здібностями підприємств залізничного транспорту адекватно сприймати ці процеси і перебудовуватися у відповідність з об'єктивними закономірностями. Наявність декількох конкуруючих інноваційно-інвестиційних

варіантів на зміни господарського середовища, ставить перед підприємствами залізничного транспорту проблему вибору, від результатів якого залежить характер перетворень і ефективність еволюції підприємств залізничного транспорту.

Проведений теоретичний аналіз дозволив виділити головні риси адаптації з позицій системного, ситуаційного і процесного підходів і представити основні елементи адаптації з метою формування управлінського рішення щодо адаптивного управління інноваційно-інвестиційним розвитком підприємств залізничного транспорту (рис. 1).

Адаптація підприємств залізничного транспорту припускає якісну зміну вживаної технології, способу організації виробництва і форм взаємодій із зовнішнім середовищем, тобто вимагає науково - обґрунтованих технічних і організаційно Адаптація підприємств залізничного транспорту припускає якісну зміну вживаної технології, способу організації виробництва і форм взаємодій із зовнішнім середовищем, тобто вимагає науково - обґрунтованих технічних і організаційно зважених підходів до рішення економічних завдань і використання управлінсько-технологічних, інвестиційно - інвестиційних і пошукових операцій. Адаптація внутрішньої організаційної структури до умов функціонування підприємств залізничного транспорту з урахуванням особливостей його профілю, технологічного типу, конкурентного середовища, створення внутрішніх умов для забезпечення стабільного функціонування підприємств залізничного транспорту в гармонійній еволюційній взаємодії з соціально-економічним, технологічним і природним середовищем є метою реформування підприємств залізничного транспорту.

Роль інституціонального середовища в адаптаційному процесі різна. Якщо зміни, що відбуваються в зовнішньому середовищі, за формою і змістом аналогічні попереднім змінам, то процес адаптації набуває більшою мірою автоматичного характеру. Якщо зміни носять нетиповий характер, що не вписуються в накопичений досвід, то спостерігається дискреційний характер адаптації, основою якого стає використання відповідних стереотипів поведінки підприємств залізничного транспорту - рутинів, що підрозділяються на стандартні управлінські операції, стандартні інвестиційно - інноваційні операції і пошукові операції.

Інституціональний механізм в системі адаптивного розвитку підприємств залізничного транспорту розглядається як один з критеріїв інтенсифікації. Потенціал інституціонального середовища, який виступає як напрям і вектор, визначає інтенсивне функціонування економіки.

Тому актуалізується пошук шляху, коли темпів адаптації підприємств залізничного максимально можна використовувати потенціал транспорту. інституціональних перетворень для підвищення

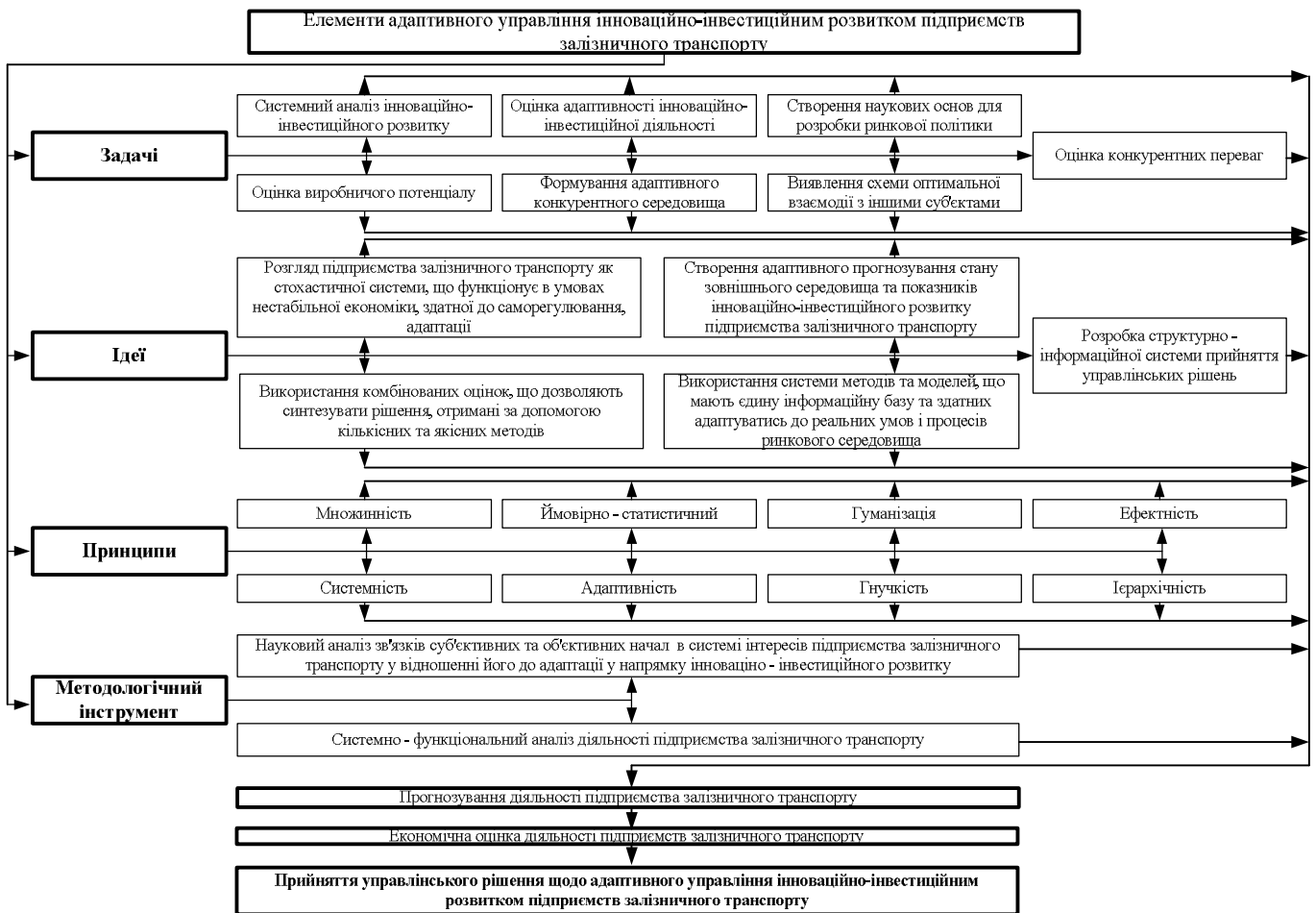

Рис. 1 Механізм адаптивного управління інноваційно-інвестиційним розвитком підприємств залізничного транспорту

Адаптацію слід розглядати як сукупність цілеспрямованих і послідовних дій для збереження і досягнення оптимального стану потенціалу підприємства залізничного транспорту при непередбачених змінах властивостей зовнішнього середовища шляхом зміни алгоритмів його функціонування, трансформації діяльності, підвищення гнучкості і пристосовності. Таке визначення, на наш погляд, досить повне і усебічно розкриває суть адаптації.

Висновок. Ситуація, що склалася на ринку, переконує в необхідності посилення адаптаційної діяльності підприємств залізничного транспорту. На зміну адаптивного механізму, орієнтованого на фінансову систему, прийшов механізм розвитку реального сектора економіки і забезпечення стійкого економічного зростання, за допомогою якого необхідно реалізувати переваги ринкової системи господарювання. Такий механізм

припускає розробку науково-обґрунтованих технічних і організаційно зважених підходів до рішення економічних завдань, відповідних вимогам ринкової економіки і підприємств, що максимально відбивають інтереси, - самостійних господарюючих суб'єктів.

Адаптивний механізм є складовою частиною системи управління підприємством залізничного транспорту, що забезпечує цілеспрямовану дію на чинники, від стану яких залежить результативність діяльності підприємства.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Ансофф И. Стратегическое управление / И. Ансофф. – М. : Экономика, 1999. – 519 с.
2. Арэф'єва О. В. Управління розвитком економічних систем: теорія, механізми

регулювання та управління / О. В. Ареф'єва, В. В. Прохорова. – Х. : УкрДАЗТ, 2010. – 301 с.

3. Дикань В.Л. Забезпечення ефективності інноваційної діяльності підприємств залізничного транспорту : монографія. / Дикань В.Л., Зубенко В.О. - Х.: УкрДАЗТ, 2008. - 194 с.

4. Прохорова В. В. Модель адаптивного управління розвитком промислових підприємств як структурний елемент організаційно-економічного забезпечення процесу управління економічною безпекою / В. В. Прохорова, О. О.

Кучеренко // Вісник економіки транспорту і промисловості. – 2000. – № 26. – С. 133–137.

5. Трифилова А. А. Управление инновационным развитием предприятия / А. А. Трифилова. – М. : Финансы и статистика, 2003. – 176 с.

6. Фатхутдинов Р.А. Конкурентоспособность организации в условиях кризиса: экономика, маркетинг, менеджмент / Р. А. Фатхутдинов. – М. : Маркетинг, 2002. – 892 с.

Аннотація. Разработан механизм адаптивного управления инновационно - инвестиционным развитием предприятий железнодорожного транспорта.

Ключевые слова: адаптация предприятий, адаптивное управление, инновационно - инвестиционное развитие, предприятия железнодорожного транспорта.

Summary. The mechanism of adaptive control is developed innovative - by investment development of enterprises of railway transport.

Keywords: adaptation of enterprises, adaptive control, innovative is investment development, enterprises of railway transport.

*Рецензент д.е.н., професор УІПА Прохорова В.В.
Експерт редакційної колегії к.е.н., доцент УкрДАЗТ Полякова О.М.*

УДК 656.2: 338.47

МЕТОДИЧНИЙ ПІДХІД ДО ВИЗНАЧЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ЗАЛІЗНИЧНОГО ТУРУ

Дергоусова А.О., к.е.н., ст. викладач (УкрДАЗТ)

В роботі розглянуто важливість формування методичного підходу до оцінки конкурентоспроможності залізничних турів. Визначено основні показники, що впливають на вибір споживачами конкретного залізничного туру.

Ключові слова: конкурентоспроможність, залізничний туризм, залізничний тур.

Постановка проблеми. Конкуренція є двигуном економічного прогресу, механізмом саморегуляції ринкової економіки. Сьогодні немає загальноприйнятого поняття «конкуренція». До визначення цього поняття в економічній літературі існує декілька підходів.

Перший визнає конкуренцію як змагальність ринку. Він ґрунтується на повсякденному розумінні конкуренції як суперництва за досягнення кращих результатів на певному полі діяльності. Другий – розглядає конкуренцію як елемент ринкового механізму, що дозволяє зрівноважити попит і пропозицію. Тут конкуренція виступає як сила, що забезпечує взаємодію попиту та пропозиції суспільного виробництва – через механізм міжгалузевої конкуренції відбувається переливання капіталів з галузі в галузь. Третій трактує конкуренцію як критерій, за яким визначається тип міжгалузевого ринку. Цей підхід ґрунтується на мікроекономічній теорії (на теорії морфології

ринку), за якою «конкуренція» розуміється як властивість ринку. Конкуренція не є суперництвом, а швидше ступенем залежності загальних ринкових умов від поведінки окремих учасників ринку. Залежно від ступеня досконалості конкуренції на ринку виділяються різні типи ринків, для кожного з яких властива певна поведінка економічних суб'єктів [6].

У законі України «Про обмеження монополізму та недопущення недобросовісної конкуренції у підприємницькій діяльності» [4] використовується визначення: «Конкуренція – змагання підприємців, у якому самостійні дії обмежують можливість кожного з них мати вплив на загальні умови реалізації товарів на ринку та стимулюють виробництво тих товарів, у яких має потребу споживач».

З конкуренцією нерозривно пов'язане поняття «конкурентоспроможність», оскільки воно проявляється саме через конкуренцію і тільки в умовах конкуренції.